

Från avfallshantering till resurshantering

Bilaga 4 – Nationella miljökvalitetsmål, etappmål samt andra relevanta mål, strategier och planer

Antagen av kommunfullmäktige 30 januari 2023, § 7

 ÖRNSKÖLD SVIKS
KOMMUN

www.ornskoldsvik.se

Innehåll

1. Sammanfattning.....	1
2. FN:s globala hållbarhetsmål	1
2.1 Mål 12 - Hållbar konsumtion och produktion	2
2.2 Mål 3 - Hälsa och välbefinnande	2
2.3 Mål 6 - Rent vatten och sanitet	2
2.4 Mål 11 - Hållbara städer och samhällen.....	2
2.5 Mål 13 - Bekämpa klimatförändringen	2
2.6 Mål 14 - Hav och marina resurser	3
3. EU:s avfallshierarki.....	3
4. EU:s avfallsmål	3
5. Nationella miljö kvalitetsmål och etappmål.....	4
5.1 Preciseringar av God bebyggd miljö med beröring till avfallsarbetet.....	4
5.2 Etappmål.....	5
6. Nationell avfallsplan och avfallsförebyggande program.....	6
7. Nationell strategi för tillsyn enligt miljöbalken	6
8. Miljö kvalitetsnormer för vatten – Havsmiljöförvaltningen.....	7
9. Regionala miljömål	7
10. Översiktsplan – ÖP12.....	7
11. Fördjupad översiktsplan för centralorten (FÖP)	7
12. Lokal styrning för ekologisk hållbarhet.....	8
13. Kommunkoncernens vision och övergripande mål	8
14. Klimatstrategi.....	9
13.1 Mål för klimatneutralitet	9
13.2 Mål för koncernens roll för platsens klimatarbete	9
15. Sveriges Ekokommuner	9
16. Klimatkommunerna	9

1. Sammanfattning

Bilagan omfattar de globala, nationella, regionala och kommunala miljömål eller styr-dokument som varit vägledande vid framtagande av nya lokala mål till avfallsplanen. De har olika stark koppling till avfallsplanens innehåll utifrån sakinnehåll men också genom målens olika mandat till styrning.

Starkaste kopplingen mellan avfallsplanens innehåll och inriktning finns i EU:s avfallshierarki, EU:s avfallsmål, nationell avfallsplan och avfallsförebyggande program, nationella miljö kvalitetsmål med preciseringar av God bebyggd miljö samt FN:s övergripande mål nummer 12. Dessa mål och styrningar anger samma behov av åtgärder vilket är en styrka i avfallsarbetet och kommunikationen kring en mera hållbar konsumtion och produktion samt avfallshantering.

Andra viktiga mål och styrningar är nationell strategi för tillsyn enligt miljöbalken, miljö kvalitetsnormer för vatten för havsmiljön utifrån åtgärden att avfallsplanen ska verka för minskat marint skräp. Miljö kvalitetsnormer för vatten enligt vattenförvaltningsförordningen är kopplade också till avfallsplanens arbete kring ex. deponier men är inte redovisade här som styrande. Även övriga av FN:s redovisade mål och delmål har delvis varit styrande men de gynnas mera indirekt.

Mål från koncernens egen styrning som exempelvis vår vision, policy ekologisk hållbarhet samt klimatstrategi har haft en stor tyngd kring innehållet också. Detta genom att renhållningsordningen är ett av interna styrdokument för ekologisk hållbarhet, att visionen pekar ut en mera hållbar konsumtion som övergripande mål parallellt med att vi som koncern ska vara klimatneutrala till 2030. Kommunens ÖP12 och FÖP samt medlemskapet i Sveriges Ekokommuner har haft mindre tyngd i arbetet men visar på en likvärdig vision och behov av insatser för en mera hållbar framtid.

2. FN:s globala hållbarhetsmål

2015 antog FN:s generalförsamling en resolution med 17 globala mål för en bättre värld: Agenda 2030 för hållbar utveckling. Agenda 2030 är den överordnade ramen för det globala miljö- och utvecklingsarbetet och innebär att alla medlemsländer i FN förbundit sig att fram till år 2030 tillsammans arbeta för att uppnå en socialt, miljömässigt och ekonomiskt hållbar utveckling.

Mål och delmål i agendan som har bäring på avfalls och avfallsförebyggande arbete är framför allt mål 12 men även delmål under andra mål.

2.1 Mål 12 - Hållbar konsumtion och produktion

Innebörden av mål 12 är behovet av en effektivare resursanvändning, frikoppling av ekonomisk tillväxt och negativ miljöpåverkan, samt att avfallsmängderna och spridningen av farliga ämnen minskar.

12.2 ...uppnå en hållbar förvaltning och ett effektivt nyttjande av naturresurser.

12.3 ... halvera det globala matsvinnet per person i butik- och konsumentledet, och minska matsvinnet längs hela livsmedelskedjan, även förlusterna efter skörd.

12.4 .. uppnå miljövänlig hantering av kemikalier och alla typer av avfall under hela deras livscykel, samt avsevärt minska utsläppen av dem i luft, vatten och mark i syfte att minimera deras negativa konsekvenser för människors hälsa och miljön.

12.5 ... väsentligt minska mängden avfall genom åtgärder för att förebygga, minska, återanvända och återvinna avfall.

12.7 Främja hållbara offentliga upphandlingsmetoder, i enlighet med nationell politik och nationella prioriteringar.

12.8 ... säkerställa att människor överallt har den information och medvetenhet som behövs för en hållbar utveckling och livsstilar i harmoni med naturen.

Under de övriga globala hållbarhetsmålen finns bland annat följande delmål med koppling till förebyggande och hantering av avfall.

2.2 Mål 3 - Hälsa och välbefinnande

3.9 ...väsentligt minska antalet döds- och sjukdomsfall till följd av skadliga kemikalier samt föroreningar och kontaminering av luft, vatten och mark.

2.3 Mål 6 - Rent vatten och sanitet

6.3 ...förbättra vattenkvaliteten genom att minska föroreningar, stoppa dumpning och minimera utsläpp av farliga kemikalier och material, halvera andelen obehandlat avloppsvatten och väsentligt öka återvinningen och en säker återanvändning globalt.

2.4 Mål 11 - Hållbara städer och samhällen

11.6 Till 2030 minska städernas negativa miljöpåverkan per person, bland annat genom att ägna särskild uppmärksamhet åt luftkvalitet samt hantering av kommunalt och annat avfall.

2.5 Mål 13 - Bekämpa klimatförändringen

Vidta omedelbara åtgärder för att bekämpa klimatförändringarna och dess konsekvenser.

13.1 Stärka motståndskraften mot och förmågan till anpassning till klimatrelaterade faror och naturkatastrofer i alla länder.

2.6 Mål 14 - Hav och marina resurser

Bevara och nyttja haven och de marina resurserna på ett hållbart sätt i syfte att uppnå en hållbar utveckling.

14.1 Till 2025 förebygga och avsevärt minska alla slags föroreningar i havet, i synnerhet från landbaserad verksamhet, inklusive marint skräp och tillförsel av näringsämnen.

3. EU:s avfallshierarki

EU:s avfallsdirektiv anger ramarna för hur avfallshanteringen ska bedrivas och varje EU-land har sin avfallslagstiftning baserad på detta direktiv.

- Förebygga uppkomst av avfall
- Återanvända
- Återvinna material
- Återvinna energi
- Deponering

4. EU:s avfallsmål

Revideringen av EU:s avfallslagstiftning har varit en viktig del i EU:s arbete mot en mer cirkulär ekonomi. En växande befolkning och stark ekonomisk utveckling förbrukar jordens resurser i allt snabbare takt.

Bara i Sverige genererar vi i genomsnitt fem ton avfall per person och år. I en cirkulär ekonomi behålls resurserna i samhällets kretslopp i stället för att bli avfall. För att detta ska ske behöver mängden avfall minska och återvinning av avfall öka.

Kommunalt avfall: Förberedelse för återanvändning inklusive materialåtervinning med 55 % från 2025, 60 % år 2030 och 65 % år 2035.

Förpackningsavfall: Övergripande mål om 65 % återvinning till 2025 och 70 % till 2030.

- Plast: 50 % till 2025 och 55 % till 2030
- Trä: 25 % till 2025 och 30 % till 2030
- Metall (järnhaltig): 70 % till 2025 och 80 % till 2030
- Aluminium: 50 % till 2025 och 60 % till 2030
- Glas: 70 % till 2025 och 85 % till 2030

- Papper och papp: 75 % till 2025 och 85 % till 2030

Deponering av kommunalt avfall: maximalt 10 % år 2035

Bygg- och rivningsavfall: förberedandet för återanvändning, materialåtervinning och annan återvinning av icke-farligt byggnads- och rivningsavfall, med undantag för sådant naturligt förekommande material som definierats i kategori 17 05 04 i avfallsförteckningen, ska öka till minst 70 viktprocent, varvid också ska medräknas sådana fall där avfall används som fyllmaterial för att ersätta annat material. Samma mål återfinns som etappmål i det svenska miljömålssystemet.

5. Nationella miljökvalitetsmål och etappmål

Det svenska miljömålssystemet innehåller ett generationsmål, sexton miljökvalitetsmål och en rad etappmål. Generationsmålet är det övergripande målet för miljöpolitiken och innebär att vi till nästa generation ska kunna lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta, utan att orsaka ökade miljö- och hälsoproblem utanför Sveriges gränser.

Miljökvalitetsmålen anger det tillstånd i den svenska miljön som miljöarbetet ska leda till. Regeringen har tagit ställning till att Miljömålen är en utgångspunkt i det nationella genomförandet av de globala målen i Agenda 2030 och att miljömålen ger drivkraft och försprång i arbetet med att genomföra miljödimensionen av Agenda 2030. Av de 16 nationella målen berörs avfallshanteringen och det avfallsförebyggande arbetet tydligt till målen;

- Begränsad klimatpåverkan
- Giftfri miljö
- Hav i balans samt levande kust och skärgård
- God bebyggd miljö

5.1 Preciseringar av God bebyggd miljö med beröring till avfallsarbetet

Infrastruktur

Infrastruktur för energisystem, transporter, avfallshantering och vatten- och avloppsförsörjning är integrerade i stadsplaneringen och i övrig fysisk planering samt att lokalisering och utformning av infrastrukturen är anpassad till människors behov, för att minska resurs och energianvändning samt klimatpåverkan, samtidigt som hänsyn är tagen till natur- och kulturmiljö, estetik, hälsa och säkerhet.

Hälsa och säkerhet

Människor utsätts inte för skadliga luftföroreningar, kemiska ämnen, ljudnivåer och radonhalter eller andra oacceptabla hälso- eller säkerhetsrisker.

Hushållning med energi och naturresurser

Användningen av energi, mark, vatten och andra naturresurser sker på ett effektivt, resursbesparande och miljöanpassat sätt för att på sikt minska och att främst förnybara energikällor används.

Hållbar avfallshantering

Avfallshantering är effektiv för samhället, enkel att använda för konsumenterna och att avfallet förebyggs samtidigt som resurserna i det avfall som uppstår tas till vara i så hög grad som möjligt samt att avfallets påverkan på och risker för hälsa och miljö minimeras.

5.2 Etappmål

Även fyra av de tjugo nationella etappmål som utarbetats inom ramen för miljömålen berör avfallsplanering och cirkulär ekonomi:

- *Mer bygg- och rivningsavfall materialåtervinns och förbereds för återanvändning*
Förberedande för återanvändning, materialåtervinning och annan återvinning av icke-farligt bygg- och rivningsavfall, med undantag av jord och sten, ska årligen fram till 2025 uppgå till minst 70 viktprocent.
- *Öka andelen kommunalt avfall som materialåtervinns och förbereds för återanvändning*
Senast 2025 ska förberedelse för återanvändning och materialåtervinning av kommunalt avfall ha ökat till minst 55 viktprocent, 2030 till minst 60 viktprocent och 2035 ha ökat till minst 65 viktprocent.
- *Ökad utsortering och biologisk behandling av matavfall*
Senast år 2023 ska minst 75 procent av matavfallet från hushåll, storkök, butiker och restauranger sorteras ut och behandlas biologiskt så att växtnäring och biogas tas tillvara.
- *Minskat matsvinn*
Matsvinnet ska minska så att det sammantagna livsmedelsavfallet minskar med minst 20 viktprocent per capita från 2020 till 2025.
Matsvinn är sådant som har producerats i syfte att användas som livsmedel men som av olika anledningar inte äts upp av människor. Det finns två mål för minskat matsvinn som tillsammans bildar en helhet. Detta eftersom matsvinn mäts på olika sätt och har olika definitioner beroende på var i livsmedelskedjan det uppkommer och vad som görs med det. Livsmedelsavfall uppkommer främst i butiks- och konsumentled.

6. Nationell avfallsplan och avfallsförebyggande program

Alla EU:s medlemsländer ska enligt direktivet för avfall ha avfallsplaner och särskilda program för förebyggande av avfall. Sveriges befintliga nationella avfallsplan och förebyggande program fastställdes av Naturvårdsverket den 9 november 2018 och sträcker sig till 2023. Det långsiktiga målet är en cirkulär ekonomi där avfall i princip inte uppstår och resurser behålls i samhällets kretslopp och på ett hållbart sätt.

Planen och programmets syfte är att beskriva Sveriges arbete med att:

- minska mängden avfall,
- minska mängden skadliga ämnen i material och produkter,
- minska de negativa effekter på människors hälsa och miljön som avfall ger upphov till och
- främja en praktisk tillämpning av avfallshierarkin och utnyttja resurserna i avfallet samt
- bryta sambandet mellan ekonomisk tillväxt och den miljö- och hälsopåverkan som hänger samman med att avfall uppstår

De avfallsströmmar som pekas ut i Sveriges nationella avfallsplan och förebyggande program är; bygg och rivningsavfall, mat, elektronik, textilier, plast och nedskräpning. Områdena har valts ut för att de antingen genererar stora mängder avfall eller har en stor miljö- och hälsopåverkan räknat ifrån det att varan produceras tills att den blir avfall och behandlas.

7. Nationell strategi för tillsyn enligt miljöbalken

Strategin syftar till att främja tillsyn inom områden som ur ett nationellt perspektiv är extra angelägna under strategins period. En ökad tydlighet gynnar att myndigheternas samlade resurser och kompetens används effektivare, bidrar till en ökad likvärdighet i tillsynen och underlättar planering av tillsyn.

Strategin innehåller sex tillsynsområden – Naturtillsyn, miljöfarlig verksamhet, hälsoskydd, vattenverksamhet, förorenade områden och avfall. Vart och ett av dessa tillsynsområden har sedan fokusområden med tillhörande preciseringar kopplade till sig. Till varje fokusområde finns också ett nationellt effektmål för tillsynen.

Samtliga tillsynsområden kan kopplas till avfallshantering på olika sätt men här redovisas endast de fokusområden som kopplar till tillsynsområdet avfall. Dessa är:

- Masshantering
- Illegal avfallshantering
- Återvinning av avfall

8. Miljökvalitetsnormer för vatten – Havsmiljöförvaltningen

Sverige har genom Havsmiljöförordningen implementerat EU:s havsmiljöpolitik för att upprätthålla en god miljöstatus i Europas hav. Havsmiljöförordningen och Miljöbalken lägger an förvaltningen via miljökvalitetsnormer för havsmiljön – varav E.1 Havsmiljö ska så långt som möjligt vara fri från skräp, kopplar till avfallsarbetet.

Utöver fiskerelaterat skräp utgör skräp från allmänheten en stor källa till skräpet på stränder både i Västerhavet och i Östersjön. Åtgärdsprogrammet för havsmiljöförvaltningen har via åtgärd 23 lagt ett ansvar på samtliga kommuner i landet att verka för minskat marint skräp.

ÅPH 23: Kommunerna ska vid revidering av de kommunala avfallsplanerna identifiera och belysa hur avfallshanteringen kan bidra till att minska uppkomsten av marint skräp samt sätta upp målsättningar för ett sådant arbete.

9. Regionala miljömål

Västernorrlands miljömålsstruktur och miljömål beslutades i juni 2015. Miljömålen i Västernorrland är samma som de nu gällande nationella miljökvalitetsmålen med tillhörande preciseringar. Nationella (befintliga och kommande) etappmål och preciseringar som beslutas av regeringen, kommer per automatik även gälla för Västernorrlands län.

10. Översiktsplan – ÖP12

Befintlig översiktsplan (ÖP12) belyser vikten av en effektivare resurshushållning och därmed ett mera kretsloppsanpassat samhälle. Mera specifika inriktningsmål och åtgärder hänvisar till den då befintliga avfallsplanen.

Även kommande översiktsplan kommer att beröra vikten av att infrastrukturen kring avfallshanteringen finns med i samhällsplaneringsprocessen för ett mera cirkulärt samhälle.

11. Fördjupad översiktsplan för centralorten (FÖP)

Kommunfullmäktige antog i april 2020 en ny fördjupad översiktsplan för centralorten. Även den belyser vikten av att avfallshanteringen integreras i fysisk planering och samhällsutveckling då den är en grundläggande infrastruktur.

För att möjliggöra för att fler ska sortera sitt avfall så är det en förutsättning att det finns god tillgänglighet till anläggningar för återvinning. Vid detaljplanering av nya bebyggelseområden ska avfallshanteringen hanteras tidigt i processen för att hitta så hållbara lösningar som möjligt.

12. Lokal styrning för ekologisk hållbarhet

I december 2018 antog kommunfullmäktige policy för ekologisk hållbarhet. Policyn anger den politiska viljeinriktningen och värdegrunden för ekologisk hållbarhet i Örnsköldsviks kommun. I samklang med policy för folkhälsa och social hållbarhet fungerar denna policy som vägledning och ramverk för kommunens strategiska styrning och ökad integrering av dessa hållbarhetsdimensioner i kommunens verksamheter.

Policyn har några riktlinjer som tydligt kopplar till ett avfalls- och avfallsförebyggande arbete. Riktlinjerna utgår från att;

- Örnsköldsvik minskar sin klimatpåverkan samt verkar för förnybara och hållbara energikällor och material. Samtidigt begränsas effekterna av de klimatförändringar som pågår.
- Örnsköldsviks kommun ska verka för ett effektivt resursutnyttjande och kretsloppstänkande.
- Ett giftfritt samhälle där god hälsa och förbättrad miljö går hand i hand ska vara vägledande för kommunens verksamhet.
- Örnsköldsviks kommun ska verka för en boende- och närmiljö med minskad miljö- och hälsopåverkan.

Policyn har fyra målområden och målområdet Hållbar konsumtion, produktion och kretslopp behandlar behovet av en hushållning med resurser och energi då varor och tjänster påverkar miljön under hela livsrytmen. En effektivare resursanvändning är ett avfallsförebyggande arbete samtidigt som vi bidrar till mera hållbara kretslopp genom ökad återvinning och återanvändning. Kommunens renhållningsordning ingår i målområdet Hållbar konsumtion, produktion och kretslopp.

13. Kommunkoncernens vision och övergripande mål

Kommunens vision har som central utgångspunkt att ekonomisk, social och miljömässig hållbarhet, enligt Agenda 2030, är vägledande för verksamhet och beslut. Ett aktivt miljö- och klimatarbete ska genomsyra kommunkoncernens verksamheter. Det övergripande mål som tydligt kopplar till en mera hållbar konsumtion och ett avfallsförebyggande arbete är att *”Örnsköldsviks kommunkoncern ska vara klimatneutral och energieffektiv år 2030. Varor som köps in ska i huvudsak vara giftfria, återvunna eller av förnybara råvaror.”*

14. Klimatstrategi

Under 2021 beslutades inom kommunkoncernen en ny klimatstrategi som vänder sig till både Örnsköldsviks kommun och kommunkoncern. Inriktningen i strategin är att kommunkoncernen ska vara klimatneutral och energieffektiv år 2030. Koncernen ska även initiera och utveckla samverkan för att bli en klimatneutral plats 2030.

13.1 Mål för klimatneutralitet

Örnsköldsviks kommunkoncern är klimatneutralt 2030 om verksamheternas utsläpp av växthusgaser motsvarar nollutsläpp. Det innebär att koncernen under perioden 2020 – 2030 ska minska utsläppen av växthusgaser. Användningen av fossila bränslen och energikällor ska upphöra och övriga växthusgasutsläpp minimeras. Eventuella återstående utsläpp ska hanteras med då vedertagna kompensationsåtgärder.

13.2 Mål för koncernens roll för platsens klimatarbete

Koncernen ska vara aktiv och i samverkan med andra aktörer driva på och möjliggöra platsens utveckling mot klimatneutralitet. Det innebär att koncernen uppmanar övriga andra verksamheter och medborgare att följa koncernens ambitionsnivå.

15. Sveriges Ekokommuner

Örnsköldsvik är sedan 2005 medlem i föreningen Sveriges Ekokommuner – eller Sekom som den också kallas. Föreningen är en frivillig samarbetsorganisation för kommuner, landsting och regioner och har som värdegrund att främja utvecklingen mot ett mera kretsloppsanpassat samhälle byggt på en ekologisk grundsyn där kommunmedborgarna ges möjlighet att uppnå en höglivskvalitet och god hälsa.

Föreningens hållbarhets principer utgår från förnybara energisystem, ett effektivt resursanvändande som inte utarmar globala ekosystem och resurser samtidigt som vi begränsar spridning av miljö- och hälsofarliga ämnen. Under år 2021 var antalet medlemmar 107, varav flertalet är kommuner.

16. Klimatkommunerna

Örnsköldsviks kommun är sedan hösten 2022 medlem i föreningen Klimatkommunerna. Klimatkommunerna är en förening för kommuner och regioner som jobbar aktivt med lokalt klimatarbete. Medlemmarnas klimatarbete ligger i framkant i Sverige och världen, med tuffa klimat- och energimål och ambitiösa åtgärder.

Föreningens övergripande syfte är att minska utsläppen av växthusgaser i Sverige genom erfarenhetsutbyte, påverkansarbete och spridning av goda exempel. Klimatkommunerna är en pådrivande aktör för det nationella klimatarbetet genom att lyfta fram vilka möjligheter, hinder och drivkrafter som har betydelse för arbetets resultat. Föreningen har idag 43 medlemmar i form av kommuner och regioner.